

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำจัดขยะพิษโดยชุมชน*

LEGAL PROBLEMS CONCERNING COMMUNITY-BASED TOXIC WASTE DISPOSAL

สุนิษา จันทะวงษ์

Sunisa Janthawong

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ประเทศไทย

Faculty of Law, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: gategate027@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำจัดขยะพิษโดยชุมชน 2) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกำจัดขยะพิษโดยชุมชน 3) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของชุมชนในการจัดการขยะพิษ 4) เพื่อหาข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการพัฒนากฎหมายของประเทศไทยในการกำหนดความรับผิดชอบและขยายอำนาจให้แก่ชุมชนในการจัดการขยะพิษให้มีความครอบคลุม ชัดเจน และเหมาะสม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเอกสารจากหนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย ตัวบทกฎหมาย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดความรับผิดชอบและมอบอำนาจโดยตรงแก่ชุมชนในการจัดการขยะพิษ จึงต้องอาศัยกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจไว้ที่หน่วยงานส่วนกลางและผลทำให้ภาคเอกชน ขาดความครอบคลุมและไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมกำกับดูแลและตรวจสอบพื้นที่ส่วนบุคคลอย่างแท้จริง ในขณะที่ต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร ประเทศญี่ปุ่น และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการกำหนดกลไกการจัดการของเสียและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยพบว่า ควรให้มีการตราพระราชบัญญัติเฉพาะว่าด้วยการจัดการขยะพิษ และแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกลไกและขยายอำนาจหน้าที่ของชุมชนและสภาองค์กรชุมชนในการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และติดตามการจัดการขยะพิษอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ในระหว่างที่ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมแนวปฏิบัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือกับชุมชนในการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการจัดการขยะพิษ

คำสำคัญ: ปัญหาทางกฎหมาย, การกำจัดขยะพิษ, บทบาทของชุมชน, การกระจายอำนาจ, สภาองค์กรชุมชน

Abstract

This research had the objectives: 1) to examine legal problems concerning community-based toxic waste disposal, 2) to study concepts and theories about community-based toxic waste disposal, 3) to conduct a comparative analysis of Thai and foreign laws concerning the roles and authority of community-based toxic waste disposal, and 4) to propose recommendations or guidelines for developing Thai laws to define responsibilities and empower community-based toxic waste disposal for comprehensiveness, clarity, and appropriateness. A qualitative research approach was employed based on a review of documents, including books, articles, theses, reports, legal texts, and relevant electronic media.

The findings showed that in Thailand, there were no specific laws that directly define responsibilities and empower community-based toxic waste disposal. Therefore, numerous related laws were employed, such as the Enhancement and Conservation of National Environmental Quality Act, B.E. 2535 (1992) and the Factory Act B.E. 2535 (1992), with power centralized in central agencies and the burden placed on the private sector. It lacks comprehensiveness and is not effective in encouraging local communities to participate in truly regulating and inspecting private areas. In foreign countries, namely the United Kingdom, Japan, and the Federal Republic of Germany, waste disposal mechanisms and the role of LAOs were systematically determined.

For recommendations, a specific law should be enacted on toxic waste disposal, and related laws should be amended to establish a mechanism and expand the authority and duties of community organization councils in monitoring, inspecting, and following up on appropriate toxic waste disposal. Without specific law, relevant agencies should promote guidelines for LAOs to cooperate with communities in monitoring, inspecting, and boosting awareness about the influence of toxic waste disposal.

Keywords: Legal Problems, Toxic Waste Disposal, Role of the Community, Decentralization, Community Organization Council

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีการพัฒนาทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการขยายตัวของเศรษฐกิจนี้ส่งผลให้มาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตามการเติบโตทางเศรษฐกิจย่อมนำมาซึ่งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นเกินความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ นำไปสู่ความต้องการใช้พลังงานที่สูงขึ้นตามลำดับ ในขณะที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ช่วยส่งเสริมให้นำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ทำได้ง่ายขึ้นและในปริมาณที่มากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ การเพิ่มขึ้นของ

ประชากรอย่างรวดเร็วมีผลกระทบต่อหลายด้าน ทั้งการขาดแคลนอาหาร ที่อยู่อาศัย การสาธารณสุข การศึกษา และปัญหาการว่างงาน ส่งผลให้ประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งพัฒนาด้านการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมให้มากยิ่งขึ้น เทคโนโลยีใหม่ๆจึงถูกนำมาใช้ในภาคการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืช รวมถึงเทคนิคการเพาะปลูกแบบใหม่ อย่างไรก็ตามการใช้สารเคมีและกระบวนการทางอุตสาหกรรมที่ขาดการควบคุมที่เหมาะสมอาจนำไปสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศจากควันเสียและฝุ่นละอองจากโรงงาน มลพิษทางเสียงจากเครื่องจักรอุตสาหกรรม และมลพิษทางน้ำจากของเสียที่ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำโดยไม่ผ่านการบำบัดที่ได้มาตรฐาน มนุษย์ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภาวะมลพิษในระบบนิเวศทวีความรุนแรงขึ้น ซึ่งความเจริญทางเทคโนโลยียิ่งเพิ่มขึ้นเท่าใด ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมก็ยิ่งทวีความรุนแรงตามไปด้วย ปัญหาดังกล่าวมีความสัมพันธ์โดยตรงกับปริมาณของเสียที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการบริโภคของประชาชน โดยรายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2567 ของกรมควบคุมมลพิษ ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2567 ประเทศไทยมีขยะมูลฝอยชุมชนเกิดขึ้นประมาณ 27.20 ล้านตัน หรือประมาณ 74,529 ตันต่อวัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2566 ซึ่งมีประมาณ 26.95 ล้านตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2567) โดยขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นมีการคัดแยกและนำกลับมาใช้ประโยชน์ประมาณ 10.51 ล้านตัน และนำไปกำจัดประมาณ 15.15 ล้านตัน ในจำนวนนี้เป็น การกำจัดอย่างถูกต้องประมาณ 10.42 ล้านตัน และไม่ถูกต้องประมาณ 4.73 ล้านตัน ส่งผลให้เมื่อพิจารณาในภาพรวมมีขยะมูลฝอยที่ได้รับการกำจัดไม่ถูกต้องประมาณ 6.27 ล้านตัน หรือร้อยละ 23 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมด (กรมควบคุมมลพิษ, 2567) นอกจากขยะมูลฝอยชุมชนแล้ว ของเสียจากภาคอุตสาหกรรมเป็นอีกประเด็นสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยกรมโรงงานอุตสาหกรรมรายงานว่า ในปี พ.ศ. 2567 มีภาคอุตสาหกรรมที่เป็นของเสียไม่อันตรายประมาณ 39.28 ล้านตัน และของเสียอันตรายประมาณ 1.86 ล้านตัน (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2568) ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงภาระในการบริหารจัดการของเสียและความจำเป็นในการมีกลไกควบคุม กำกับ ติดตาม และตรวจสอบการขนส่ง การบำบัด และการกำจัดของเสียอันตรายอย่างเป็นระบบ ปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งขึ้นเมื่อเกิดการลักลอบทิ้งหรือกำจัดของเสียไม่ถูกต้อง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โดยตรง ตัวอย่างเช่น จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมและมีชุมชนอยู่ใกล้เคียง ปากแฉกกรณีไฟไหม้บ่อขยะในพื้นที่เอกชน โดยสำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 13 รายงานเมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2568 ถึงเหตุไฟไหม้บ่อขยะว่างเปล่าในพื้นที่เอกชนบริเวณซอยอุทอง หลังหมู่บ้านบางปูริลา จังหวัดสมุทรปราการ และได้ลงพื้นที่ติดตามตรวจสอบสถานการณ์ กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการมีกลไกกำกับดูแลและตรวจสอบการจัดการของเสียในระดับพื้นที่ ทั้งนี้ การกล่าวถึงแหล่งที่มา องค์ประกอบของขยะ หรือผลกระทบต่อสุขภาพควรอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบและมีหลักฐานรองรับ

เมื่อพิจารณากฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะและของเสียอันตราย พบว่าการบริหารจัดการมิได้อยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียว แต่เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับและหน่วยงานหลายระดับ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (กรมควบคุมมลพิษ, 2535) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2535) และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2535) ส่งผลให้การจัดการของเสียต้องอาศัยการบังคับใช้กฎหมายหลายฉบับตามลักษณะของแหล่งกำเนิดและประเภทของของเสีย ขณะที่อำนาจในการควบคุม ตรวจสอบ และดำเนินมาตรการตาม

กฎหมายส่วนใหญ่ยังเป็นอำนาจของหน่วยงานของรัฐและเจ้าพนักงานตามที่กฎหมายกำหนด ในส่วนของชุมชน แม้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2551) จะกำหนดบทบาทให้ สภาองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ยังมีได้ กำหนดอำนาจโดยตรงในการตรวจสอบหรือบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะพิษใน

ในขณะที่กฎหมายของต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร มีการกำหนดหลักกฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Act 1990) (U.K. Government, 1990) และแนวคิด "หน้าที่ในการดูแล" (Duty of Care) ควบคู่กับพระราชบัญญัติ Localism Act 2011 ที่รับรองสิทธิของชุมชนในการทำนายเพื่อเข้าดำเนิน บริการสาธารณะแทนรัฐ และมอบอำนาจให้สภาชุมชนท้องถิ่นในการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และออกคำสั่งทาง กฎหมายเพื่อระงับเหตุรำคาญหรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมได้ หรือในประเทศญี่ปุ่น (Government of Japan, 1970) และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Bundesministerium der Justiz, 2012) ที่มีการบัญญัติ กฎหมายส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนและระบบการกำกับดูแลแบบหลายระดับ ที่กำหนดความรับผิดชอบอย่าง ชัดเจนและมอบอำนาจอิสระให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสภาชุมชนระดับรากฐานในการบริหารจัดการ และจัดระเบียบของเสียอันตรายภายในพื้นที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการขยะพิษไม่ได้เป็นเพียง ประเด็นด้านการควบคุมและกำจัดของเสีย แต่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างการบริหารจัดการ การใช้อำนาจของ หน่วยงานภาครัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยแนวคิดชุมชนนิยมและแนวคิดการบริหารจัดการ ตนเองของชุมชนให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างบทบาทของชุมชนในการกำหนดแนวทางและจัดการปัญหาที่ เกิดขึ้นในพื้นที่ของตนเอง ขณะที่ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาให้ความสำคัญกับการนำกฎหมายมาใช้เป็น เครื่องมือในการจัดระเบียบและสร้างความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของปัจเจกชน มหาชน และสังคม รวมทั้ง การปรับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคมเมื่อพิจารณาแนวคิดดังกล่าวกับบริบทของการ จัดการขยะพิษ จึงเห็นได้ว่า การจัดการปัญหามีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีกลไกที่เชื่อมโยงบทบาทของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูล การวางแผน การตัดสินใจ การติดตามตรวจสอบ และการกำกับดูแลการจัดการขยะพิษในพื้นที่ของตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำจัดขยะพิษโดยชุมชน
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการการกำจัดขยะพิษโดยชุมชน
3. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับบทบาท และอำนาจหน้าที่ของชุมชนในการจัดการขยะพิษ
4. เพื่อหาข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนากฎหมายของประเทศไทยในการกำหนดความรับผิดชอบ การกระจายอำนาจ และขยายขอบเขตหน้าที่ให้แก่ชุมชนและสภาองค์กรชุมชนในการบริหารจัดการขยะพิษ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยทางเอกสารเป็นหลัก โดยศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำราวิชาการ บทความวิชาการและบทความวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย กฎหมายภายในประเทศ กฎหมายต่างประเทศ อนุสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศ ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะพิษโดยชุมชน โดยกฎหมายต่างประเทศที่เลือกนำมาศึกษา ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกจากประเทศที่มีบทบัญญัติและกลไกทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการและกำกับดูแลของเสียที่มีความชัดเจน มีพัฒนาการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา และมีบทบัญญัติที่ใช้บังคับในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ได้แก่ สหราชอาณาจักร ซึ่งมีกฎหมายและกลไกในการกำกับดูแลการจัดการของเสีย และมลพิษทางสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งกำหนดโครงสร้างและการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการจัดการของเสียระหว่างรัฐบาลกลาง จังหวัด และเทศบาล รวมทั้งมีการจำแนกประเภทของเสียเป็นของเสียทั่วไป และของเสียอุตสาหกรรมอย่างชัดเจน และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งให้ความสำคัญกับหลักการปกครองตนเองของท้องถิ่นและการจัดการของเสียในระดับท้องถิ่นภายใต้กรอบกฎหมายของประเทศและสหภาพยุโรป ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและรวบรวมมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทย โดยพิจารณาใน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ปัญหาการไม่มีกฎหมายเฉพาะในการจัดการขยะพิษ (2) ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจและบทบาทของชุมชนในการจัดการขยะพิษ และ (3) ปัญหาการกำกับดูแลในการจัดการขยะพิษโดยชุมชน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาและค้นคว้าวิจัยเอกสารทางกฎหมาย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดระบบการจัดการขยะพิษในระดับชุมชนไว้อย่างเป็นเอกภาพ แต่การจัดการขยะพิษในปัจจุบันต้องอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายหลายฉบับตามประเภทแหล่งกำเนิด และลักษณะของของเสีย ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับต่างมีวัตถุประสงค์และกลไกการบังคับใช้ที่ไม่สอดคล้องกัน ดังปรากฏในกฎหมายสำคัญ 4 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (กรมควบคุมมลพิษ, 2535) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมในฉบับที่ 2 พ.ศ. 2550 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2535) กำหนดให้คำว่า "ขยะพิษ" ถูกจัดรวมอยู่ในความหมายกว้างของคำว่า "มูลฝอย" ซึ่งเป็นคำที่ครอบคลุมของเสียทั่วไปทุกประเภท ส่งผลให้ขาดความชัดเจนในการจำแนกประเภท และไม่อาจนำมาตราการควบคุมที่มีมาตรฐานความปลอดภัยขั้นสูงมาบังคับใช้กับขยะพิษที่มีอันตรายร้ายแรงได้อย่างตรงจุด พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535) มุ่งเน้นการควบคุมวัตถุเคมีที่มีคุณสมบัติเป็นอันตรายสูงในเชิงอุตสาหกรรม แต่ขอบเขตบทนิยามยังไม่ครอบคลุมถึงขยะพิษที่ปะปนในชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น ขยะอิเล็กทรอนิกส์ หรือแบตเตอรี่เสื่อมสภาพ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2535) ซึ่งมีขอบเขตการบังคับใช้แตกต่างกันตามประเภทของเสียแหล่งกำเนิด และลักษณะกิจกรรม ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดด้านการจำแนกประเภทของขยะพิษ ความซ้ำซ้อนของอำนาจหน้าที่ และช่องว่างในการกำกับดูแล โดยเฉพาะขยะพิษจากครัวเรือนและภาคเกษตรกรรม โครงสร้างกฎหมายที่มีอยู่ยังมิได้กำหนดกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และจัดการขยะพิษไว้อย่าง

ชัดเจน ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการมูลฝอยตามกฎหมายสาธารณสุข แต่ยังขาดกรอบกฎหมายเฉพาะที่กำหนดระบบการจัดการขยะพิษในระดับพื้นที่อย่างครบวงจร จึงสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนากฎหมายให้มีความชัดเจนทั้งด้าน การจำแนกประเภทของเสีย การกำหนดความรับผิดชอบ การควบคุมการขนส่งและกำจัด และการมีส่วนร่วมของชุมชน

สำหรับกฎหมายของต่างประเทศพบว่า สหภาพยุโรปซึ่งให้ความสำคัญกับการควบคุมผลกระทบในระดับข้ามพรมแดนผ่าน Waste Shipment Regulation (EU-WSR) โดยมีการวางกลไกการกำกับดูแลการเคลื่อนย้ายของเสียทั้งภายในและภายนอกภูมิภาคอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะการกำหนดมาตรการสกัดกั้นไม่ให้ประเทศสมาชิกส่งออกขยะพิษไปพลัการแก่ประเทศนอกกลุ่มสหภาพยุโรปที่ขาดแคลนเทคโนโลยีจัดการอันได้มาตรฐาน ผ่านระบบการแจ้งล่วงหน้าและขอความยินยอม ควบคู่กับการสร้างระบบติดตามตรวจสอบที่ครอบคลุม เพื่อขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนและสร้างความปลอดภัยในระดับสากล ขณะที่ สหราชอาณาจักร ได้มีกรอบกฎหมายแม่บทภายในประเทศผ่าน Environmental Protection Act 1990 (EPA 1990) (U.K. Government, 1990) เพื่อแก้ไขปัญหากฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เคยกระจายโดยบูรณาการการควบคุมมลพิษทั้งทางอากาศ น้ำ และดินไว้ภายใต้ระบบใบอนุญาตเดียว กฎหมายฉบับนี้วางรากฐานสำคัญด้วยหลักการ “ภาระหน้าที่ในการดูแลตลอดสาย” ซึ่งกำหนดให้ผู้ก่อหรือผู้ครอบครองของเสียต้องรับผิดชอบขยะตั้งแต่จุดกำเนิดจนถึงการกำจัดขั้นสุดท้าย ตลอดจนการบังคับใช้หลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” ในการฟื้นฟูพื้นที่ปนเปื้อนสารเคมีในอดีต

สำหรับประเทศญี่ปุ่น มีนวัตกรรมทางกฎหมายเกิดขึ้นจากบทเรียนวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมและข้อจำกัดด้านพื้นที่ จนนำไปสู่การตรา Waste Management and Public Cleansing Act (Government of Japan, 1970) ซึ่งมีจุดเด่นในการจำแนกประเภทของเสียอย่างเด็ดขาดระหว่าง “ขยะทั่วไป” กับ “ขยะอุตสาหกรรม” เพื่อให้วางมาตรการรับมือได้อย่างตรงจุด พร้อมทั้งใช้ระบบใบกำกับกับการขนส่ง (Manifest System) ในการตรวจสอบขยะอุตสาหกรรม ยิ่งไปกว่านั้น ญี่ปุ่นยังวางโครงสร้างการบริหารแบบกระจายอำนาจผ่านหลัก “การจัดการของเสียภายในพื้นที่ตนเอง” ที่ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดการขยะในเขตรับผิดชอบ และกำหนดภาระหน้าที่ที่ชัดเจนให้แก่ภาคประชาชนในการแยกขยะ และภาคเอกชนในการรับผิดชอบต่อขยะจากสินค้าของตน

2. ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจและบทบาทการจัดการขยะพิษโดยชุมชน กฎหมายไทยได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 18 กำหนดให้การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่น รวมทั้งมีกลไกในการดำเนินการและการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น ดังนั้น ปัญหาของกฎหมายไทยมิใช่การไม่มีอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่เป็นการที่อำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับของเสียแต่ละประเภทกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ และยังไม่มียุทธศาสตร์สำหรับการจัดการขยะพิษในระดับชุมชนอย่างเป็นเอกภาพ ขณะเดียวกันพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดหน้าที่ของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ และอำนาจของเจ้าพนักงานและหน่วยงานของรัฐในการควบคุมมลพิษ จึงเป็นระบบที่แบ่งความรับผิดชอบระหว่างผู้ก่อกำเนิดหรือผู้ครอบครองของเสียกับอำนาจกำกับดูแลของรัฐ มิได้เป็นระบบที่ให้อำนาจแก่ภาคเอกชนหรือชุมชนโดยตรง สำหรับชุมชน แม้จะมีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2551) แต่บทบัญญัติตามมาตรา 21 กำหนดให้ชุมชนมีบทบาท

เพียงการ “ให้ความร่วมมือ เสนอแนะ หรือร้องเรียน” ซึ่งต้องพึ่งพาการอนุมัติและการตัดสินใจจากรัฐเป็นหลัก ไม่อาจถือว่ามีอำนาจทางปกครองเช่นเดียวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ บทบาทของสภาองค์กรชุมชนจึงต้องพิจารณาตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด และแยกออกจากอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อเกิดกรณีการลักลอบนำขยะพิษมาทิ้งในพื้นที่เอกชน ชุมชนซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงกลับไม่มีอำนาจทางกฎหมายในการเข้าไปตรวจสอบหรือระงับยับยั้งภัยคุกคามได้ด้วยตนเอง ก่อให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรม

ในขณะที่สหราชอาณาจักร ได้จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัคร เช่น Environmental Watchdog Groups อย่าง Friends of the Earth หรือ Local Waste Watch เพื่อทำหน้าที่เป็นหูเป็นตาให้กับหน่วยงานรัฐในการติดตามการทิ้งขยะพิษที่ผิดกฎหมาย เช่น การปล่อยสารเคมีอันตราย การฝังกลบขยะอันตรายโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการรั่วไหลของสารพิษจากโรงงานและสถานที่กำจัดของเสีย นอกจากนี้ กฎหมายในหลายประเทศ เช่น มาตรา 79(1) ของ Environmental Protection Act 1990 ของสหราชอาณาจักร ยังให้อำนาจชุมชนและสภาท้องถิ่นสามารถร้องเรียนและแจ้งเตือนหน่วยงานรัฐเพื่อนำไปสู่การสอบสวนและดำเนินคดี

ซึ่งประเทศญี่ปุ่น ก็ได้มีการใช้โครงสร้างการกระจายอำนาจที่แบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนตาม Waste Management and Public Cleansing Act (Government of Japan, 1970) โดยกำหนดให้ระดับจังหวัด (โทโดฟุเคน) กำกับดูแลขยะอุตสาหกรรมในภาพรวม ในขณะที่ระดับเทศบาล (ชิโจซัง) รับผิดชอบขยะทั่วไปและการส่งเสริมการลดขยะในครัวเรือน จุดเด่นสำคัญของญี่ปุ่นคือการคุมเข้มการจัดตั้งสถานที่กำจัดของเสีย ที่บังคับให้ผู้ประกอบการต้องทำการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) ตั้งแต่ขั้นวางแผน พร้อมทั้งจัดเวทีเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและนายกเทศมนตรีในพื้นที่ก่อนอนุญาต เพื่อให้โรงงานกำจัดขยะสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างปลอดภัย

ส่วน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้วางรากฐานการจัดการบนหลักการปกครองตนเองของท้องถิ่น โดยมอบสถานะนิติบุคคลสาธารณะให้แก่เทศบาล ทำให้เทศบาลมีอำนาจในการตราข้อบังคับท้องถิ่น กำหนดมาตรฐานการขนส่งขยะอันตราย และบริหารจัดการโรงกำจัดขยะในเขตพื้นที่ของตนได้อย่างอิสระ นอกจากนี้ เยอรมนียังสร้างนวัตกรรมทางกฎหมายด้วยการดึงภาคเอกชนเข้าร่วม “รับผิดชอบเชิงโครงสร้าง” บังคับให้โรงงานและผู้ขนส่งขยะพิษต้องมีระบบควบคุมภายใน และจัดทำเอกสารกำกับเคลื่อนย้ายอย่างเข้มงวดภายใต้การกำกับดูแลของรัฐทุกระดับ

3. ปัญหาการกำกับดูแลในการจัดการขยะพิษโดยชุมชน แม้กฎหมายไทยจะกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดการของเสียให้แก่หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ยังคงกลไกที่เชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนเข้ากับระบบกำกับดูแลการจัดการขยะพิษอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะกรณีที่รัฐมอบหมายหรือให้ภาคเอกชนดำเนินการจัดการของเสียในพื้นที่ ซึ่งอาจทำให้การติดตาม ตรวจสอบ และรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของผู้รับมอบหมายหรือผู้ประกอบการไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้สภาองค์กรชุมชน ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2551) รับรองบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การเสนอแนะ และการร้องเรียน

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม บทบาทดังกล่าวยังไม่ทำให้สภาองค์กรชุมชนมีอำนาจทางปกครองในการควบคุม ตรวจสอบ หรือสั่งการต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้ประกอบการเอกชนโดยตรง จึงทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะพิษยังต้องอาศัยการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจตามกฎหมาย

เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าประเทศญี่ปุ่น มีการบริหารจัดการของเสียอันตรายดำเนินการอยู่ภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติการจัดการของเสียและการรักษาความสะอาด ค.ศ. 1970 (Government of Japan, 1970) ซึ่งแบ่งสรรอำนาจตามระดับการปกครองไว้อย่างเป็นระบบ โดย รัฐบาลกลาง มีอำนาจในเชิงนโยบายและมาตรฐานสากล เช่น การวางแผนภาพรวม การกำหนดมาตรฐานทางเทคนิค และการสนับสนุนงบประมาณและเทคโนโลยี โดยมีได้ลงไปปฏิบัติการในพื้นที่โดยตรง ขณะที่ระดับจังหวัด (โทโดฟุเคน) ได้รับมอบหมายอำนาจสำคัญในการกำกับดูแล จัดความเสี่ยง และออกใบอนุญาตเกี่ยวกับขยะอุตสาหกรรมและขยะพิษ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความเสี่ยงสูงต่อสิ่งแวดล้อม และทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคแก่ท้องถิ่น ส่วนในระดับเทศบาล (ชิโจซัง) ถือเป็นผู้ใช้อำนาจเชิงปฏิบัติการโดยตรงในการจัดการขยะทั่วไปจากประชาชน การคัดแยก และการตั้งระบบเก็บขน ทั้งนี้ การใช้อำนาจของท้องถิ่นญี่ปุ่นยังถูกกำกับด้วยหลักการสำคัญคือ “หลักการจัดการของเสียภายในพื้นที่ตนเอง” ซึ่งผูกมัดให้ท้องถิ่นต้องรับผิดชอบขยะที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจของตนเองอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันการโอนหรือผลักภาระมลพิษไปให้แก่ชุมชนอื่น

ในส่วน of สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โครงสร้างกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้พึ่งพาสภาชุมชนในรูปแบบเฉพาะ แต่ใช้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบ เทศบาล (Gemeinde) บทบาทของ “ชุมชน” ในประเทศเยอรมนีในการกำจัดขยะ หากตีความตามโครงสร้างทางการปกครองของประเทศ จะไม่ได้หมายถึง “กลุ่มประชาชนในนามกลุ่มชุมชน” แบบไม่เป็นทางการเหมือนในประเทศไทย แต่หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่าง (Gemeinde หรือเทศบาล) ซึ่งเป็นหน่วยงานทางกฎหมายที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบริหารจัดการขยะ รวมถึงของเสียอันตรายหรือขยะพิษภายในพื้นที่ของตน เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน ภายใต้หลักการ “การปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น” ที่ได้รับคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายว่าด้วยเศรษฐกิจหมุนเวียนและการจัดการของเสียของเยอรมนี (Bundesministerium der Justiz, 2012) มอบอำนาจให้เทศบาลบริหารจัดการขยะครัวเรือนได้อย่างมีอิสระ ทั้งการจัดทำระบบคัดแยก การออกข้อกำหนดท้องถิ่นที่มีผลผูกพันทางกฎหมาย ตลอดจนการลงโทษผู้ฝ่าฝืน ทว่าในกรณีของ “ขยะพิษหรือของเสียอันตราย” กฎหมายเยอรมนีได้จำกัดขอบเขตอำนาจของเทศบาลให้ทำหน้าที่เพียง “ผู้จัดการและประสานงานในระดับพื้นที่” เช่น การจัดตั้งจุดรับทิ้งขยะพิษ และการส่งต่ออย่างปลอดภัย ส่วนอำนาจการออกใบอนุญาต การกำหนดมาตรฐานเทคนิคเชิงลึก และการกำกับโรงงานอุตสาหกรรมจะถูกรวมศูนย์ไว้ที่ หน่วยงานระดับรัฐ และระดับสหพันธรัฐ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อรับประกันว่าการใช้อำนาจของเทศบาลจะเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายและหลักความได้สัดส่วน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถนำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายได้ ดังนี้

1. ลักษณะของกฎหมายในประเทศไทย

จากผลการวิจัยพบว่า จากผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทยยังไม่มี “กฎหมายแม่บทเฉพาะ” ที่กำหนดหลักเกณฑ์การจัดการขยะพิษไว้โดยตรง การกำกับดูแลในปัจจุบันอาศัยบทบัญญัติจากกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535, พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535, พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. และพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ซึ่งแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์และขอบเขตการบังคับใช้แตกต่างกัน ประการแรก ปัญหาความไม่ชัดเจนของนิยามและขอบเขตของ “ขยะพิษ” เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องมิได้กำหนดนิยามขยะพิษไว้เป็นการเฉพาะ โดยกฎหมายด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมกำหนดการจัดการของเสียไว้ภายใต้กรอบของ “มูลฝอย” ซึ่งมีขอบเขตกว้าง ขณะที่พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มุ่งควบคุมวัตถุหรือสารที่มีคุณสมบัติเป็นอันตราย และพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มุ่งควบคุมของเสียที่เกี่ยวข้องกับกิจการโรงงานเป็นสำคัญ ส่งผลให้การกำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตการจัดการขยะพิษที่เกิดจากภาคครัวเรือน ภาคเกษตรกรรม และกิจกรรมอื่นนอกภาคอุตสาหกรรมยังไม่เป็นระบบเดียวกัน ประการที่สอง ปัญหาการบังคับใช้และการติดตามตรวจสอบ แม้กฎหมายจะกำหนดอำนาจหน้าที่แก่หน่วยงานของรัฐและกำหนดให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการเก็บรวบรวม ขนส่ง บำบัด หรือกำจัดของเสีย แต่กลไกการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบยังแยกอยู่ตามกฎหมายและหน่วยงานที่รับผิดชอบ ส่งผลให้การควบคุมการจัดการขยะพิษตลอดห่วงโซ่ยังขาดความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ และเป็นข้อจำกัดต่อการป้องกันการลักลอบขนย้ายหรือทิ้งขยะพิษ จากปัญหาดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า การมีกฎหมายหลายฉบับมิได้ทำให้การกำกับดูแลขยะพิษมีประสิทธิภาพโดยอัตโนมัติ หากกฎหมายแต่ละฉบับยังขาดความเชื่อมโยงและไม่สามารถกำหนดกลไกการจัดการที่ครอบคลุมตั้งแต่การก่อให้เกิด การคัดแยก การเก็บรวบรวม การขนส่ง การบำบัด การกำจัด และการนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นระบบ

เมื่อวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าวผ่านทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาและแนวคิดวิศวกรรมสังคมของ Roscoe Pound (เฉลิมชัย กักเกียรติกุล, 2562) ซึ่งมองว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบและควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ตลอดจนจัดสรรและประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม กฎหมายจึงควรสามารถตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น เมื่อกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถกำหนดกลไกการจัดการขยะพิษให้ครอบคลุมและเชื่อมโยงตลอดกระบวนการจัดการ จึงควรพิจารณาปรับปรุงโครงสร้างกฎหมายหรือจัดให้มีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดนิยามและประเภทของขยะพิษ มาตรฐานการจัดการ อำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน ระบบติดตามและตรวจสอบ ตลอดจนมาตรการบังคับใช้ไว้อย่างเป็นระบบ ในมิติของกฎหมายระหว่างประเทศ การพัฒนาระบบการจัดการขยะพิษควรคำนึงถึงพันธกรณีและแนวทางภายใต้อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายและการกำจัด และอนุสัญญามินามาตะว่าด้วยปรอท โดยเฉพาะแนวทางด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล การรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และการส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน ทั้งนี้ อนุสัญญาบาเซลให้ความสำคัญกับระบบการแจ้ง การให้ความยินยอม และ

การแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียอันตราย ขณะที่อนุสัญญามีนามาเตให้ความสำคัญกับการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของปรอทต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามอนุสัญญา ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบข้อมูลและการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศได้ เมื่อพิจารณากฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ Environmental Protection Act 1990 ของสหราชอาณาจักร (U.K. Government, 1990) และ Waste Management and Public Cleansing Act ของญี่ปุ่น (Government of Japan, 1970) พบว่า ทั้งสองประเทศมีกฎหมายที่กำหนดกรอบการจัดการของเสียอย่างเป็นระบบ โดยครอบคลุมการจำแนกประเภทของเสีย การกำหนดหน้าที่ของหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง การควบคุมการจัดการของเสีย การติดตามตรวจสอบ และมาตรการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งยังมีการกำหนดกลไกสำหรับการจัดการของเสียที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมเป็นพิเศษ จากการศึกษาเปรียบเทียบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการขยะพิษจำเป็นต้องอาศัยโครงสร้างกฎหมายที่มีความชัดเจนและเชื่อมโยงตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง ทั้งในด้านประเภทและขอบเขตของของเสีย การแบ่งอำนาจหน้าที่ระหว่างหน่วยงาน มาตรฐานการจัดการ ระบบติดตามและตรวจสอบ และมาตรการบังคับใช้ เพื่อให้กฎหมายสามารถตอบสนองต่อปัญหาขยะพิษที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. โครงสร้างการกระจายอำนาจและบทบาทของกฎหมายในประเทศไทย

จากผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างการบริหารจัดการขยะพิษของประเทศไทยพบว่า แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้รับมอบหมายภารกิจด้านการจัดการขยะตามกฎหมาย แต่การกำหนดนโยบาย มาตรฐาน การควบคุม และการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมลพิษและของเสียอันตรายยังมีหน่วยงานส่วนกลางเข้ามามีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะอำนาจของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษตามมาตรา 82 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ขณะที่บทบาทของประชาชนและชุมชนยังเน้นการมีส่วนร่วมในลักษณะการเสนอความคิดเห็น การร้องเรียน และการให้ความร่วมมือ มากกว่าการมีอำนาจในการตัดสินใจหรือกำกับดูแลโดยตรง ผลดังกล่าวจึงสะท้อนว่า การกระจายอำนาจที่มีอยู่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างเต็มที่

เมื่อวิเคราะห์ผ่านแนวคิดชุมชนนิยมและแนวคิดการป้องกันตนเองและการบริหารจัดการตนเองของชุมชน (ศาสตราจารย์โกวิท พวงงาม, 2553) ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการป้องกันและจัดการปัญหาที่กระทบต่อประโยชน์ส่วนรวม พบว่า ปัญหาขยะพิษเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบในระดับพื้นที่ ชุมชนจึงเป็นกลุ่มที่สามารถรับรู้ เผชิญ และสะท้อนปัญหาได้อย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้ชุมชนมีบทบาทเพียงการร้องเรียนหรือเสนอความคิดเห็น โดยยังขาดช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลและติดตามตรวจสอบการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ย่อมทำให้ศักยภาพของชุมชนในการป้องกันและเผื่อระวังปัญหาไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างเต็มที่ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Roscoe Pound ซึ่งเห็นว่ากฎหมายควรเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบและประสานประโยชน์ของบุคคลและกลุ่มต่างๆ ในสังคม ดังนั้น เมื่อโครงสร้างทางกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลไว้แก่หน่วยงานของรัฐเป็นหลัก แต่กำหนดช่องทางการมีส่วนร่วมและบทบาทของชุมชนไว้อย่างจำกัด ย่อมสะท้อนถึงการจัดสรรบทบาทระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนที่ยังไม่สอดคล้องกับลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ การพัฒนากฎหมายจึงควรมุ่งสร้างความ

สมดุลระหว่างอำนาจกำกับดูแลของรัฐ การบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องมอบอำนาจบังคับใช้กฎหมายแก่ชุมชนในลักษณะเดียวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ พบว่า สหราชอาณาจักรภายใต้ Localism Act 2011 ให้ความสำคัญกับการเพิ่มบทบาทของประชาชนและชุมชนในการจัดการกิจการสาธารณะในระดับท้องถิ่น ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นภายใต้ Waste Management and Public Cleansing Act มีการกำหนดบทบาทในการจัดการของเสียระหว่างรัฐบาลกลาง จังหวัด และเทศบาลอย่างชัดเจน และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐ ผู้ประกอบการ และประชาชน แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละระดับให้ชัดเจน ประเทศไทยจึงควรพัฒนาระบบกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการจัดการขยะพิษควรคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกำกับดูแลของส่วนกลาง การบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยกำหนดบทบาทของชุมชนให้มีความชัดเจน

3. การกำกับดูแลในการจัดการขยะพิษโดยชุมชน

จากผลการวิจัยพบว่า หากพิจารณาตามทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ของ Émile Durkheim และ Talcott Parsons (Blogger.com, 2555) สังคมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพเมื่อสถาบันและกลไกต่างๆ สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนและประสานเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม โดยภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนต่างมีบทบาทที่สัมพันธ์กันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาส่วนรวม จากผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างการจัดการขยะพิษของประเทศไทยยังมีข้อจำกัดในการประสานบทบาทระหว่างภาคส่วนต่างๆ กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแล ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนยังมีข้อจำกัดด้านอำนาจหน้าที่และการเข้าถึงข้อมูล ส่งผลให้การเฝ้าระวังและติดตามการจัดการขยะพิษในระดับพื้นที่ที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ ข้อค้นพบดังกล่าวสามารถอธิบายได้ตามทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ว่า เมื่อแต่ละภาคส่วนมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน แต่ยังขาดกลไกเชื่อมโยงและประสานการทำงานที่ชัดเจน ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพของระบบโดยรวม ดังนั้น การกำกับดูแลการจัดการขยะพิษจึงควรกำหนดบทบาทของแต่ละภาคส่วนให้มีความชัดเจนและสามารถเชื่อมโยงกันได้ โดยงานวิจัยเสนอให้เสริมสร้างบทบาทของ “สภาองค์กรชุมชน” ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ให้มีบทบาทตามกฎหมายในการเฝ้าระวัง ติดตาม และสะท้อนปัญหาการจัดการขยะพิษในระดับพื้นที่ รวมทั้งเป็นกลไกเชื่อมโยงระหว่างประชาชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐ การเพิ่มบทบาทของชุมชนไม่ได้หมายความว่าต้องถ่ายโอนอำนาจบังคับใช้กฎหมายจากรัฐไปยังชุมชนทั้งหมด แต่ควรกำหนดขอบเขตบทบาทของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน โดยให้ชุมชนมีบทบาทด้านการเข้าถึงข้อมูล การเฝ้าระวัง การติดตาม และการแจ้งหรือร้องเรียน ขณะที่อำนาจตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายยังคงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมาย ส่วนหน่วยงานส่วนกลางควรทำหน้าที่กำหนดนโยบายและมาตรฐาน สนับสนุนองค์ความรู้และข้อมูล ตลอดจนติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการกระจายบทบาทให้แก่พื้นที่กับการรักษามาตรฐานด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ขณะที่ต่างประเทศแนวทางการจัดการของเสียของสหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น เยอรมนี และสหภาพยุโรป ต่างสะท้อนให้เห็นถึงการแบ่งบทบาทระหว่างส่วนกลางกับระดับพื้นที่ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในระดับที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการกำหนดบทบาทของหน่วยงานระดับท้องถิ่นควบคู่กับการกำกับดูแลและกำหนดมาตรฐานจากส่วนกลาง แนวทางดังกล่าวจึงสนับสนุนข้อค้นพบของการวิจัยว่า การจัดการขยะพิษไม่ควรอาศัยการดำเนินงาน

ของหน่วยงานรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ควรมีกลไกที่เชื่อมโยงการกำกับดูแลของรัฐ การบริหารจัดการในระดับพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้าด้วยกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะพิษโดยชุมชน พบว่า กฎหมายไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายหลักที่กำหนดระบบการจัดการขยะพิษโดยตรงและครอบคลุมตลอดวงจรของของเสีย ส่งผลให้การจัดการต้องอาศัยกฎหมายหลายฉบับที่มีวัตถุประสงค์และขอบเขตอำนาจแตกต่างกัน ก่อให้เกิดปัญหาความไม่ชัดเจนของอำนาจหน้าที่ ความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน และช่องว่างในการกำกับดูแล โดยเฉพาะในระดับชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากขยะพิษโดยตรง นอกจากนี้ ยังพบข้อจำกัดในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งด้านอำนาจหน้าที่ ทรัพยากรองค์ความรู้ทางวิชาการ และกลไกการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ ดังนั้น เพื่อให้ข้อเสนอแนะสอดคล้องกับปัญหาและผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งศึกษาปัญหาความไม่เป็นเอกภาพของกฎหมายและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เห็นควรให้มีการจัดทำ กฎหมายเฉพาะว่าด้วยการจัดการขยะพิษ เพื่อเป็นกฎหมายหลักในการกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรฐานกลางสำหรับการจัดการขยะพิษ โดยอาจดำเนินการในรูปของพระราชบัญญัติฉบับใหม่ หรือปรับปรุงเพิ่มเติมกฎหมายที่มีอยู่ให้มีบทบัญญัติว่าด้วยการจัดการขยะพิษอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ควรกำหนดสาระสำคัญอย่างน้อย ดังต่อไปนี้

(ก) กำหนดนิยามและประเภทของขยะพิษให้ชัดเจน ควรกำหนดนิยามของ “ขยะพิษ” หรือ “ของเสียอันตราย” รวมทั้งประเภทและระดับความเป็นอันตรายให้มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับลักษณะทางวิทยาศาสตร์และเทคนิค เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และชุมชนสามารถใช้เกณฑ์เดียวกันในการจำแนกและจัดการของเสีย และลดปัญหาการตีความที่แตกต่างกันระหว่างกฎหมายแต่ละฉบับ

(ข) กำหนดระบบการจัดการขยะพิษตลอดวงจรชีวิต ควรกำหนดหลักเกณฑ์ตั้งแต่การก่อให้เกิดการคัดแยก การเก็บรวบรวม การเก็บรักษา การขนส่ง การบำบัด การนำกลับมาใช้ประโยชน์ และการกำจัดขั้นสุดท้าย โดยกำหนดหน้าที่ของผู้ก่อให้เกิดขยะพิษและผู้ประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ควรนำหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้รับผิดชอบ” มาใช้เป็นหลักในการกำหนดความรับผิด เพื่อไม่ให้อภาระในการจัดการและค่าใช้จ่ายตกแก่รัฐหรือชุมชนโดยไม่เป็นธรรม สำหรับกรณีที่ขยะพิษมีแหล่งกำเนิดจากวัตถุอันตราย ควรกำหนดกลไกเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายว่าด้วยการจัดการขยะพิษกับ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 เพื่อกำหนดหน้าที่ของผู้ครอบครองหรือผู้ก่อให้เกิดของเสียเมื่อวัตถุอันตรายสิ้นสภาพการใช้งานและกลายเป็นของเสีย ให้เข้าสู่ระบบการจัดการที่ถูกต้องและสามารถตรวจสอบย้อนกลับไปยังแหล่งกำเนิดได้

(ค) กำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานให้ชัดเจน ควรกำหนดในกฎหมายเฉพาะให้ชัดเจนว่าหน่วยงานใดมีอำนาจกำหนดนโยบาย หน่วยงานใดมีอำนาจกำกับ ตรวจสอบ ออกใบอนุญาต และหน่วยงานใดมีหน้าที่ดำเนินการในระดับพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาความซ้ำซ้อนและความไม่ชัดเจนของอำนาจหน้าที่ที่เกิดจากการใช้กฎหมายหลายฉบับร่วมกัน

(ง) กำหนดระบบใบอนุญาต การตรวจสอบ และการตรวจสอบย้อนกลับ ควรกำหนดให้ผู้ก่อให้เกิดขยะพิษ ผู้ขนส่ง และผู้รับบำบัดหรือกำจัด อยู่ภายใต้ระบบการขึ้นทะเบียนหรือใบอนุญาตตามระดับความเสี่ยง พร้อมกำหนดหน้าที่ในการจัดทำข้อมูลและรายงานปริมาณและเส้นทางของขยะพิษตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง โดยนำระบบดิจิทัลหรือเทคโนโลยีตรวจสอบย้อนกลับมาใช้ เพื่อให้หน่วยงานที่มีอำนาจสามารถติดตามของเสียได้ และลดความเสี่ยงจากการลักลอบทิ้งหรือกำจัดโดยมิชอบ

(จ) กำหนดมาตรการบังคับใช้และความรับผิดชอบที่ได้สัดส่วนกับความเสียหาย ควรกำหนดมาตรการทางปกครอง ทางแพ่ง และทางอาญาให้เหมาะสมกับลักษณะและระดับความร้ายแรงของการกระทำ โดยควรให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูความเสียหายและการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบควบคู่กับการลงโทษ ทั้งนี้ การกำหนดความรับผิดชอบควรครอบคลุมผู้ก่อให้เกิดของเสีย ผู้ขนส่ง และผู้รับบำบัดหรือกำจัดตามระดับของการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบที่แท้จริง

2. ข้อเสนอแนะการกระจายอำนาจ และการกำหนดขอบเขตอำนาจของชุมชน

ในระหว่างที่กระบวนการตรากฎหมายเฉพาะยังไม่แล้วเสร็จ การบริหารจัดการขยะพิษในระดับพื้นที่ควรได้รับการปรับปรุงควบคู่กัน โดยเฉพาะการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการกำหนดบทบาทของชุมชนให้ชัดเจน ดังนี้

2.1 ควรปรับปรุงกลไกการกระจายอำนาจให้สอดคล้องกับภารกิจด้านการจัดการขยะพิษ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินการจัดการขยะพิษภายในพื้นที่ตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งสามารถกำหนดมาตรการให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและลักษณะของพื้นที่โดยไม่ต้องขออนุมัติจากส่วนกลางในทุกกรณี ทั้งนี้ การใช้อำนาจต้องอยู่ภายใต้มาตรฐานด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานส่วนกลาง และได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ และองค์ความรู้ที่เพียงพอ เพื่อให้การกระจายอำนาจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

2.2 การกำหนดบทบาทและขอบเขตอำนาจของชุมชน ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทเป็น “ผู้มีส่วนร่วมและผู้เฝ้าระวัง” โดยกำหนดสิทธิในการแจ้งเหตุ ร้องเรียน รวบรวมข้อมูล เสนอความคิดเห็นต่อแผนการจัดการขยะพิษขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ อำนาจของชุมชนควรอยู่ภายใต้หลักความจำเป็นและได้สัดส่วน โดยไม่ควรให้อำนาจเข้าตรวจสอบ ตรวจสอบค้น หรือเข้าพื้นที่เอกชนโดยพลการ รวมถึงการออกคำสั่งหรือใช้มาตรการบังคับที่กระทบต่อสิทธิและทรัพย์สินของบุคคล เนื่องจากเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ในกรณีที่ชุมชนพบการลักลอบทิ้งหรือการจัดการขยะพิษ

ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือสิ่งแวดล้อม ให้สามารถแจ้งข้อมูลต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ เพื่อดำเนินการตรวจสอบและใช้มาตรการตามกฎหมาย เช่น อำนาจตามมาตรา 27 และมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 แล้วแต่กรณี โดยการตรวจสอบพื้นที่เอกชนหรือการออกคำสั่งทางปกครองต้องดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายและเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนด โดยส่งเสริมบทบาทของหน่วยงานรัฐด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขในฐานะผู้กำหนดมาตรฐาน กำกับดูแล และสนับสนุนองค์ความรู้แก่ท้องถิ่นและชุมชน ตลอดจนกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการจัดการขยะพิษให้เป็นไปตามหลักวิชาการ และกฎหมาย โดยการเก็บรวบรวม การขนส่ง การบำบัด และการกำจัดขยะพิษควรดำเนินการโดยผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญและได้รับอนุญาตตามกฎหมาย ขณะที่ชุมชนควรมีสติรับรู้ข้อมูล มีส่วนร่วมในการให้ความเห็น และติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน โดยไม่มอบหมายให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการขยะพิษโดยตรง

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมุ่งให้มีกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การจัดการขยะพิษอย่างชัดเจนและครอบคลุมตลอดวงจรของเสีย ได้แก่ (1) กำหนดนิยามและหลักเกณฑ์การจำแนก “ขยะพิษ” หรือ “ของเสียอันตราย” ให้ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ รวมถึงกำหนดระบบการจัดการตั้งแต่การก่อให้เกิด การคัดแยก การเก็บรวบรวม การขนส่ง การบำบัด และการกำจัดขั้นสุดท้าย โดยยึดหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้รับผิดชอบ (2) พัฒนาระบบกำกับดูแลและฐานข้อมูลกลาง โดยจัดให้มีการขึ้นทะเบียนและจัดเก็บข้อมูลแหล่งกำเนิด ผู้ก่อให้เกิด ผู้ขนส่ง และผู้รับบำบัดหรือกำจัดขยะพิษ เพื่อประโยชน์ในการกำกับดูแลและตรวจสอบย้อนกลับ พร้อมทั้งส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมายและการจัดการขยะพิษแก่บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในชุมชน และ (3) ส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมและเฝ้าระวัง โดยให้ชุมชนสามารถแจ้งเหตุ ร้องเรียน และติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ขณะที่การตรวจสอบพื้นที่และการใช้อำนาจบังคับให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อ ลดความซ้ำซ้อนและช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมาย เพิ่มประสิทธิภาพการกำกับดูแล ป้องกันการลักลอบทิ้งหรือกำจัดขยะพิษ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2535). พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. จาก

<https://www.pcd.go.th/lawstype/>

กรมควบคุมมลพิษ. (2567). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย. จาก <https://www.pcd.go.th>

กรมควบคุมมลพิษ. (2567). ระบบสารสนเทศด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน. จาก

https://thaimsw.pcd.go.th/report_country.php?year=2567

กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2535). พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535. จาก

<https://www.diw.go.th/webdiw/law-fac/>

กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2568). ข้อมูลกากอุตสาหกรรมในระบบการขออนุญาตนำส่งกากอุตสาหกรรมไปบำบัด.

จาก <https://www.diw.go.th/webdiw/>

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศูนย์ความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อม. (2535). พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2568, จาก <https://www.shecu.chula.ac.th/home/content1.asp?Cnt=683>
- เจริญ โฆษณานันท์. (2550). นิติปรัชญาแนววิพากษ์ (พิมพ์ครั้งที่ 1, น. 255-256). นิติธรรม.
- เฉลิมชัย กักเกียรติกุล. (2562, 19 มีนาคม). รอสโค พาวด์ (Roscoe Pound). จาก <http://chalermchainbtc.blogspot.com/2013/roscoe-pound-27.htm?m=1>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2535). พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2568, จาก <http://web.krisdika.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2551). พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551. ราชกิจจานุเบกษา. Blogger.com (2555). ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่ (ออนไลน์). เรียกใช้เมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2568. จาก <https://supawong.blogspot.com/2012/02/structural-functionalism.html>
- Bundesministerium der Justiz. (2012). Kreislaufwirtschaftsgesetz (KrWG). Retrieved March 5, 2025, from <https://www.bmuv.de>
- Dudley Council. (2011). The Localism Act 2011. Retrieved March 15, 2025, from <https://www.dudley.gov.uk/council-community/get-involved/community-engagement/community-right-to-bid/the-localism-act-2011/>
- Government of Japan, Ministry of the Environment. (1970). Waste management and public cleansing act (Act No. 137 of 1970). Retrieved March 5, 2025, from <https://www.env.go.jp/en/laws/recycle/01.pdf>
- U.K. Government. (1990). Environmental Protection Act 1990. Retrieved March 5, 2025, from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/43/contents>
- United Nations Environment Programme. (2021). Guide for the implementation of the Basel Convention. Retrieved March 15, 2025, from <https://www.basel.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/1275/Default.aspx>